

som vore 2 Kunstnere, Aage Bertelsen og Achton Friis, formede Skitsen, inden den som Julegave blev sendt ind til Freuchen i Pustervig.

De mange her hjemme, der under Bearbejdelsen af det vidtløftige Observationsmateriale har været mig behjælpelig, bringer jeg herved min bedste Tak.

En særlig Tak skylder jeg afdøde General

Rasmussen, under hvis Tilsyn de tre Kort over Gnipahulen, »Danmark«s Vinterkvarter og Parti af Wings Kyst blev udarbejdede, samt Kobberstikker J. Petersen ved Generalstaben, der har tegnet alle de øvrige Kort. De to Herrers utrættelige Taalmodighed og dybe Forstaaelse af Arbejdet skyldes det, at det er lykkedes paa en tiltalende og naturlig Maade i Kortene at anskueliggøre de karakteristiske Træk i Nordøst-Grønlands Topografi.

Den fortidige Bebyggelse af Grønlands Nordøstkyst.

„Danmark-Ekspeditionen“s etnografiske Arbejder.

Af

Chr. Bendix Thostrup.

Ved »Danmark-Ekspeditionen«s Start den 24. Juni 1906 var det Meningen, at Ekspeditionens Leder, Forfatteren Ludvig Mylius-Erichsen, alene skulde varetage Ekspeditionens etnografiske Tarv, men Begivenhedernes tragiske Forløb traadte som bekendt hindrende i Vejen herfor. Den 28. Marts 1907 afrejste Mylius-Erichsen fra Stationen ved Danmarks Havn og vendte ikke mere tilbage. De etnografiske Arbejder ved Stationen laa da stille, indtil det den 30. November 1907 blev bestemt, at jeg skulde fortsætte Lederens paabegyndte Arbejde. Mine Kammerater ydede mig hertil en meget værdifuld Hjælp.

Paa den af Ekspeditionen berejste Strækning af Grønlands Østkyst — fra Pendulum Øerne til Kap Bridgman — er der de fleste Steder fundet Spor af Eskimoers tidligere Ophold paa Kysten, hvorimod der ikke er truffen levende Eskimoer.

Ekspeditionens Arbejdsfelt har været saa stort, at kun en mindre Del af det berejste Omraade har kunnet undersøges nøjere, og det Parti, der er bedst udforsket, er — som rimeligt — Omegnen af Danmarks Havn ved Kap Bismarck, hvor Ekspeditionen havde Station, men man maa dog tilføje, at selv deer er de etnografiske Arbejder langt fra fuldragt.

Den fortidige Bebyggelses Forekomst.

Paa Peary Land, den store Ø Nord for Grøn-

land, har ingen af vore Rejsende set eskimoiske Byggerester, men om selve Grønland-Kontinentets fortidige Bebyggelse maa siges, at:

»Hvor Forholdene har muliggjort Menneskers Ophold, finder man Levninger fra en Tid, da Eskimoerne beboede Landet«.

Det synes, som om man i Nordøstgrønland i store Træk kan paapege Behoelsesgrupper, der i en lang Aarrække maa have været Sædet for de største Boplads, nemlig saa længe som Udbyttet af Stedets Jagt har staaet i et rimeligt Forhold til de Munde, der skulde mættes. Man er da, naar dette Forhold ikke længer var tilstede, flyttet til et nyt Sted, der har budt Betingelser for Beboernes Underhold.

Beliggenheden af disse Grupper staaer selvfølgelig i ganske nøje Forbindelse med Landets Karakter, idet de findes paa de Steder, hvor Landets Form har muliggjort Dannelsen af den, for Nordøstgrønlands Eskimoers Bestaaen, nødvendige jævne Vinteris.

Store Fjordkomplekser samt Kyster og Skær, der ligger i Læ af (Syd og Vest for) større Fremspring af Landet, hvorved de bliver nogenlunde uberørte af den langs Kysten sydgaende Strøm og af Pakisen, er fortrinsvis de Steder, der af Eskimoerne er valgt til Bebyggelse.

Paa saadanne Steder ligger Fjordisen eller den

jævne Havis ubrudt de tre Fjerdedele af Aaret, og denne Omstændighed gjorde det muligt for Eskimoerne at beherske store Arealer, som de befor med Hundeslæder.

Vinterisen lægger sig omkring den 1. Oktober og er da godt farbar indtil omtrent midt i Juni Maaned, men kan med gode Hunde — i Nødsfald — endnu befærdes saa sent som i Begyndelsen af Juli. Om Sommeren har Eskimoerne befaret det aabne Vand med Kajakker og Konebaade.

Som Beboelsesgrupper maa nævnes:

- I. Egnene omkring Hagens Fjord.
- II. Danmarks Fjord.
- III. Ingolfs Fjord.
- IV. Skærfjorden.
- V. Omegnen af Kap Bismarck.
- VI. Kysten mellem Shannon Ø og Clavering Ø.
- VII. Kaiser Franz Josephs Fjord og Kong Oscars Fjord.
- VIII. Scoresby Sund.
- IX. Kangerdlugsuak.
- X. Angmagsalik).

Holms Land langs Nordsiden af Dijnphna Sund er velegnet til eskimoisk Bebyggelse. Der er her et fladt Forland og de samme Belingelser for aabent Vand om Sommeren som de fleste andre Steder paa Kysten. Vore Rejsende havde imidlertid ikke Lejlighed til at undersøge denne Kyst, men de betvivler ikke Tilstedeværelsen af eskimoiske Byggerester paa dette Sted, der derfor muligvis senere vil vise sig at være en selvstændig Beboelsesgruppe.

Grupperne findes adskilte ved vanskeligt passable Steder (f. Eks. Malleukfjældet og Jökkelbugten) eller ved Landstrækninger med kun faa og spredte Byggerester.

Ekspeditionens Fundpladser er følgende:

- I Gruppe I. Kap Peter Henrik (82° 00' n. Brd.): Teltringe.
- II. Vest for Kap Holbæk (80° 50' n. Brd.): Permanente Kødgrave og 1 Fælde.
- III. Sophus Müllers Næs (80° 49' n. Brd.): 1 Vinterhus, Teltringe og midlertidige Kødgrave.
- Eskimonæsset (80° 26' n. Brd.): 1 Vinterhus, Teltringe og midlertidige Kødgrave.
- Fældestrand (80° 19' n. Brd.): Teltringe og Fælder.

- I Gruppe IV. Kap Philippe (77° 38' n. Brd.): 1 Fælde og ca. 8 permanente Kødgrave.
- Kap St. Jacques (77° 36' n. Brd.): 7 Teltringe, 5 midlertidige Kødgrave og 2 andre Byggerester.
- Kap Amélie Pynten (77° 31' n. Brd.): 3 Fælder.
- Rosio (77° 18' n. Brd.): 3 Teltringe og ca. 6 midlertidige Kødgrave.
- V. Thomas Thomsens Næs (77° 11' n. Brd.): Mange Teltringe, 1 Ly, 1 Fælde, 2 permanente og 2 midlertidige Kødgrave, 3 Ildsteder, 3 Sæt Kajakstøtter og 2 andre Byggerester.
- Kap Steensby (76° 55' n. Brd.): 8 Teltringe og 2—3 midlertidige Kødgrave.
- Fangstplads (76° 51' n. Brd.): 1 Teltring, 2 Fælder og 11 permanente Kødgrave.
- Syttenkilometernæsset (76° 49' n. Brd.): 16 Vinterhuse, 15 Teltringe, 8 permanente og ca. 10 midlertidige Kødgrave, 3 Ildsteder, 3 Sæt Kajakstøtter og 5 andre Byggerester.
- Mellem Syttenkilometernæsset og Øksebladet: Teltringe, 1 Fælde og midlertidige Kødgrave.
- N. V. for Øksebladet (76° 46' n. Brd.): 3 Teltringe.
- Ørnens Ø (76° 44' n. Brd.): 1 Fælde.
- Kap Udkiggen (76° 43' n. Brd.): 3—4 Teltringe og 3—4 midlertidige Kødgrave.
- Kap Bismarck (76° 42' n. Brd.): ca. 10 Teltringe, permanente og midlertidige Kødgrave, 1 Ildsted og 4 andre Byggerester.
- Renskæret (76° 41' n. Brd.): 6 Vinterhuse, Teltringe, Lyer, permanente og midlertidige Kødgrave, Ildsteder og 3 Sæt Konebaadsstøtter.
- Maroussia (76° 40' n. Brd.): 5 Vinterhuse, 4 Teltringe, mange permanente og midlertidige Kødgrave og 1 Affaldssted.
- Kap Christian (76° 37' n. Brd.): 2 Fælder.
- Sonja Havn (76° 37' n. Brd.): 1 Fælde og andre Byggerester.

- Skær ved Lille Koldewey (76° 39' n. Brd.): 2 midlertidige Kødgrave.
- Danmarks Havn med Omegn (76° 46' n. Brd.): 49 Teltringe, 6 Lyer, 15 Fælder, 12 permanente og 33 midlertidige Kødgrave, 9 Ildsteder, 1 Sæt Kajakstøtter og 6 andre Byggerester.
- Baadskæret (76° 45' n. Brd.): 11 Telt-ringe, 13 Fælder, 10 permanente og 9 midlertidige Kødgrave, 1 Ildsted og 1 Sæt Kajakstøtter.
- Kap Helgoland (76° 43' n. Brd.): 2 Teltringe og 1 midlertidig Kødgrav.
- Stormbugts Østkyst (76° 47' n. Brd.): 6 Vinterhuse, 24 Teltringe, 2 Fælder, mange permanente og midlertidige Kødgrave, 4 Grave og 5 andre Byggerester.
- Stormbugts Bund (76° 49' n. Brd.): 1 Teltring, 1 Ly, 1 Fælde og 4 permanente Kødgrave.
- Skærene i Stormbugt: 4 Teltringe, 4 Lyer, Fælder og midlertidige Kødgrave.
- Stormnæs (76° 48' n. Brd.): Teltringe, mange Lyer, 4 Fælder, permanente og midlertidige Kødgrave og 2 Ildsteder.
- Snenæs (76° 49' n. Brd.): 13 Vinterhuse, 8 Teltringe, 2 Lyer, 13 Fælder, mange permanente og midlertidige Kødgrave, 3 Grave og 2 andre Byggerester.
- Farsunds N. Ø. Kyst: 1 Fælde.
- Lumskebugten (76° 55' n. Brd.): 12 Lyer, 1 permanent og 1 midlertidig Kødgrav.
- Bastionerne (76° 56' n. Brd.): 1 Ly.
- Lakseelvns Munding (76° 55' n. Brd.): 2 Teltringe, 1 Ly og 1 anden Byggerest.
- Vest for Hvalrosodden (76° 56' n. Brd.): 2 Teltringe, Fælder og 1 anden Byggerest.
- Sælsøen (76° 58' n. Brd.): 12 Telt-ringe, 1 Ly, 3 Fælder, 25 permanente og 4 midlertidige Kødgrave, 2 Ildsteder og mange andre Byggerester.
- Rypefjældet (76° 56' n. Brd.): 10 Vinterhuse, 48 Teltringe, 13 Lyer, 13 Fælder, ca. 27 permanente og 18 midlertidige Kødgrave, 7 Ildsteder, 1 Grav, 1 Sæt Kajakstøtter og 9 andre Byggerester.
- Mørkefjord (76° 56' n. Brd.): 1 Teltring.
- Væderen (76° 52' n. Brd.): Teltringe og 1 Ly.
- Carl Hegers Ø (76° 28' n. Brd.): 2 Teltringe.
- Tvillingøen (76° 22' n. Brd.): 1 Telt-ring og 1 Ildsted.
- Bælgen (76° 21' n. Brd.): Teltringe.
- Kap Peschel (76° 14' n. Brd.): 4 Teltringe, 5 Lyer, 2 permanente og 8 midlertidige Kødgrave og 1 Grav.
- Paaskenæsset (76° 10' n. Brd.): 5 Telt-ringe, 3 midlertidige Kødgrave og 1 anden Byggerest.
- Vesternæsset (76° 04' n. Brd.): 3 Telt-ringe, 1 Ly, 6—7 midlertidige Kødgrave, 1 Grav og 2 andre Byggesteder.
- Depotskæret (76° 03' n. Brd.): Lyer, 1 Fælde og 2 andre Byggerester.
- Stationsø (76° 02' n. Brd.): 2 Telt-ringe, 1 midlertidig Kødgrav og 3 Ildsteder.
- Kap Arendts Næs (75° 57' n. Brd.): 7 Teltringe, 1 Grav og 1 anden Byggerest.
- I Gruppe VI. Kysten Nord for Haystack (75° 50' n. Brd.): 2 Teltringe.
- Haystack (75° 43' n. Brd.): 12 Telt-ringe, 2 Lyer, 3 permanente og 7 midlertidige Kødgrave, 1 Ildsted, 1 Sæt Kajakstøtter og 1 anden Byggerest.
- Hochstetter's Vorland (75° 28' n. Brd.): 1 Teltring.
- Muschelberg (75° 09' n. Brd.): 1 Telt-ring, 2 Lyer, 1 Fælde og 1 anden Byggerest.
- Kap Buch (75° 08' n. Brd.): 2 Lyer.
- Vestsiden af Shannon Ø (75° 09' n. Brd.): 1 Byggerest.
- Kap David Gray (74° 58' n. Brd.): 4 Vinterhuse, 1 Fælde, 2 midlertidige Kødgrave og 1 Grav.

Forinden jeg beskriver de enkelte eskimoiske Byggerester, vil jeg henlede kommende Forskeres Opmærksomhed paa det praktiske i den Arbejds-metode, at arbejde om Natten for at lade Solen optø de blottede, frosne Jordlag om Dagen. Man kan da selvfølgelig arbejde i flere Vinterhuse, Grave o. l. samme Dag, men man maa af Omhyggelighedshensyn være flere Dage om at udgrave en Boplads.

Følgende Værktøj og Rekvisitter er ønskelige at have ved Arbejdet:

1 à 2 Gravespader.	Blyant.
1 Skovl.	Viskelæder.
1 Jordhakke.	Blaa Blyant.
1 stærk Kniv eller andet spidst Redskab.	Indpkningspapir.
1 Huggejern.	Sækkelærred.
1 Økse.	Silkepapir.
1 Hammer.	Vat.
1 Mejsel.	Papirposer.
1 jernbeslaaet Haandspage.	Conceptpapir.
1 Maalebaand.	Lak.
1 Kompas.	Lærredsmærker.
1 Barometer.	Sejlgarn.
1 Slynghermometer.	Hyssing.
1 Kikkert.	Brugte Konservesdaaser.
1 Loupe.	Tomme Cigarkasser.
1 Lommebog.	Større Kasser.
1 Fotografiapparat med Plader eller Films.	Sække.

Det er af Vigtighed, at de enkelte Fund holdes nøje adskilte, og at der straks skrives Etiketter. Alle Notitser bør nedskrives klart og tydeligt, saa at der ved den senere Bearbejdelse ikke kan være Tale om Misforstaaelser.

Beskrivelse af de forskellige Byggerester.

Vinterhuse. Som Navnet fortæller, har disse Huse tjent Eskimoerne som Boliger i den mørke og kolde Vintertid, hvorimod man om Foraaret og Sommeren har boet i Skindtelte. Vi maa dog ikke ved Udtrykket »Vinterhuse« forstaa det samme, som man herhjemme forstaaer ved »Huse«; den nøjsomme Eskimos Hjem vilde vi vel snarere kalde for et Hul eller en Jordhule, thi det er nemlig for en Del beliggende under Jordoverfladen. Over Jorden ser man kun en noget hvælvet Stenkuppel med et lille Tarmskindsvindue til Lys og en lille Aabning til Luftfornylse. Indgangen til Huset er en lang, lav Gang, hvis Gulv ligger dybere end Husets Gulv,

hvorved man undgaar at faa altfor meget af den tunge, kolde Luft ind i Husrummet. Dettets bageste Del bestaar af en Forhøjning, Briksen, paa hvilken Soveskindene o. m. a. findes. Briksen er baade Soveplads, Spise- og Arbejdsplads. Langs Sidevæggene findes Sidebrikse, hvor Husmoderens Lampe staar, og denne Lampe afgiver baade Lys og Kogevarme. Temperaturen i et saadant Hus er saa høj, naar Lampen er tændt, at Beboerne gaar næsten nøgne, og den opvarmede Luft staar som en Dampstrøm op igennem den føromtalte lille Aabning i Taget og ud i Kulden. Frisk Lufttilførsel sker gennem Husgangen, der sædvanligvis er aaben og kun i meget streng Kulde tildækkes.

Andre Vinterhuse kan have været helt af Sne, men af disse Huse findes selvfølgelig nu intet Spor. De har været runde og kuplede, byggede af store Sneklodser.

Vinterhusene i Nordøstgrønland har været af den almindelige eskimoiske Form og til een — højst to — Familier. Intet Sted er der fundet Huse, beregnede til flere Familier, som f. Eks. ved Angmagsalik og paa Grønlands Vestkyst, men derimod synes Slægtskabet med de af Professor Nathorst (Hammar) i Kaiser Franz Josephs Fjord, de af Kaptajn Ryder i Scoresby Sund og de af Kaptajn Amdrup Syd for Scoresby Sund fundne Vinterhuse at være tilstede.

Som sædvanligt har man ofte benyttet en mod Havet hældende Skrænt til at anlægge Huset paa, men dette er dog langt fra Tilfældet paa ethvert Sted. De lokale Forhold, Tilstedeværelsen af Klippestykker o. lign., er tit afgørende for det indvendige Husrums Form og paavirker altid denne. Den sparsomme Tilførsel af Drivtømmer gør, at næsten alle de undersøgte Husruiner intetsomhelst Træ har haft med i Tagkonstruktionen. Man ser, at Eskimoerne har maattet nøjes med Sten til de af dem opførte Bygninger, og man forbavses ofte over det Snille, de derved har lagt for Dagen. Tagkonstruktionen har iøvrigt været ganske spinkel og let, og det er sandsynligt, at Sne — foruden et tyndt Lag Jord ovenpaa selve Tagstenene — har maattet tjene til at lune Boligen. Væggene har været opført af Sten, meget omhyggeligt opstablede; intet Sted stod der dog nu saa meget tilbage, at der kunde ses Spor af Vinduesaabning. Sidevæggene havde ofte ikke et lige Forløb, men buede udad paa det forreste Parti, saa at der dannedes mer eller mindre udprægede Siderum, i hvilke man fandt Affald fra

Maaltiderne, og i dette Affald ofte afknækkede Vaabenspidser, brudte Køkkengenstande o. l. I flere Tilfælde fandtes tillige over Indgangen en lille Niche. Mangelen af Træ var ogsaa synlig ved Indretningen af Briksene. Disse bestod som Regel helt af Grus, men har oftest været dækkede med flade Sten. Gruset har bevirket, at Vand og anden Fugtighed ikke har kunnet samles paa Briksen, men er sivet igennem. Enkelte Steder har man dog maattet tage til Takke med Jord i Stedet for Grus. Sidebriksene har været af samme Højde som Hovedbriksen. Gulvet var ligeledes oftest brolagt med flade Sten; det skraanede jævnt ned mod Husgangens Bund. Gangen førte som Regel i lige Linie, sjældnere i Vinkel. Til Sidevægge i Husgangen har været benyttet større Klippestykker, til Dæksten flade Sten, ofte af betydelig Størrelse og Vægt og langt tungere end Husets Tagsten.

Teltringe (Fig. 1) er de eneste nu synlige Rester af Eskimoernes Telte. Man finder dem nær ved Fangststeder som en Rand af Stene, der i sin Tid har været benyttet til at holde Skindteltets nederste Kant — Skægget — fast til Jorden. Et Skelet af Træ- og Benstykker har da udspilet Teltskindet og har givet Teltet den fornødne Højde over Jorden. I Teltets bageste Del, der kunde være særlig afskildret ved en Stenrække, har de Skind ligget, som Eskimoerne benyttede som Sengeklæder; dette Sovested kaldes Briksepladsen. Døraabningen har rimeligvis haft et Forhæng af sammensyede Tarme, der har tilladt et dæmpet Lys at trænge ind i Teltets Indre; Døraabningen vendte derfor ofte mod Syd, mod Solen. Teltets Bagvæg var mere skraa — ikke saa stejl — som Forvæggen, saa at den mindre varmende Midnatssol kunde udnyttes saa meget som muligt.

Teltringene var af forskellig Form: ovale, cirkulære eller firkantede. Randstenene i de forskellige Telte kunde ligge tættere sammen eller med større indbyrdes Afstand, og deres Størrelse var stærkt varierende. I den følgende Beskrivelse af de forskellige Byggerester forstaar jeg ved Udtrykkene: store (større), almindelige og smaa (mindre)

Sten, henholdsvis: Sten af Mandsløft eller derover, Sten af Størrelse omtrent som et Hoved og nævestore Sten eller lidt derover.

Brugen af store Sten i en Teltring kan bl. a. tyde paa, at Teltet har været bestemt til at staa paa samme Sted i længere Tid, eller at Teltskægget har været ualmindelig kort i Forhold til Teltets Højde eller Størrelse.

De ganske smaa Sten i nogle af mig undersøgte Teltringe satte mig i nogen Forlegenhed, thi de kunde efter mit Skøn nok holde et evropæisk Sejldugstelt med indsyet Bund, men næppe et eskimoisk

Fig. 1. Teltringe. Stormbugts Østkyst.

Skindtelt. Ikke desto mindre var det eskimoiske Teltringe, og jeg formoder da, at de hidrører fra Foraartider, hvor det endnu ikke har været muligt at bryde større Sten løs fra den frosne Grund. Antagelig har da Sneblokke, Slæder etc. dannet den øvrige Skægbelastning. De her benyttede Telte kan dog ikke have været ret høje.

Forøvrigt maa bemærkes, at Teltringenes Sten i Almindelighed laa saa regelmæssigt, at man tør slutte, at disse nu begrænser et Areal, der ikke er synderligt større end Bundarealet af det Telt, hvortil de engang har været benyttede. Hvis Stenene nemlig voldsomt var fjærned fra Teltskægget, vilde de ikke nu kunne findes liggende saa smukt og regelmæssigt, som Tilfældet er. At det er Kvinderne, der i sin Tid har fjærnet Teltstenene og pakket Teltet sammen, er vel en Omstændighed,

vi kan takke for, at man den Dag idag kan danne sig et Begreb om Bundstørrelsen af de Telte, Eskimoerne har benyttet.

Almindeligvis er der nogen Afstand mellem de enkelte Stene i en Teltring, men der findes ogsaa Teltringe, hvor Stenene aabenbart med Omhu er stillede ganske tæt sammen. Utvivlsomt repræsenterer disse tætstillede Sten ikke Skægbelastningen, men har staaet umiddelbart indenfor Teltskindet; i et enkelt Tilfælde saas Skægbelastningen som en mere spredt Teltring, liggende 15—40 cm. udenfor den tætte Stenramme.

Ofte, dog ikke altid, var Stenranden (Teltringen)

Fig. 2. Ly dannet af oprejste Klippestykker. Rypefjeldet.

afbrudt paa det Sted, hvor Indgangen har været. Paa dette Sted løb undertiden to parallelle Stenrækker udad som en Slags Gang eller indad i Teltet. Hvor der midt i Døraabningen fandtes en enkelt Sten anbragt, kan denne have været benyttet til at holde Tarmskindforhængen nede.

Briksepladsens Forkant kunde være sat af Sten, men lige saa ofte fandt man ingen Stenkant, og Briksens Plads kunde da ikke angives. I Telte med stensat Brikserand kan man ofte se, at Eskimoerne har gjort sig Flid for at jævne Pladsen indenfor denne; langt mere end den foran denne værende øvrige Gulvplads. Brikseranden bestod i de fleste Tilfælde af en Række Sten af samme Størrelse og med samme indbyrdes Afstand som Teltstenene, anbragt tværs over Gulvpladsen. I nogle meget gamle og forfaldne Teltringe bestod den af to Rækker flade, paa Højkant stillede Sten.

Pladsen mellem de to Stenrækker var her udfyldt med Jord og Græstørv, eller der var ved andre flade Sten — stillet vinkelret paa Brikseranden — dannet smaa Rum, hvori forskelligt kunde opbevares.

I nogle Teltringe saas en Samling Sten, mest flade, omtrent midt paa Gulvpladsen. Her har tænkeligt Fyrstedet været.

Om Teltringene skal jeg til Slut anføre, at jeg tror at have bemærket, at den Omhu, hvormed en Teltring var dannet — Stenenes Anbringelse, Brikseranden, Briksepladsen og meget andet — ofte stod i omvendt Forhold til Antallet af de fundne Sager, et Forhold, som jeg sætter i Forbindelse med Beboernes Ordenssans, idet de ordentlige har taget deres Ejendele med sig, hvorimod vi kan takke de uordentlige for mange gode Fund.

Under Teltringenes Sten kunde findes Stumper af Træ og Barder, der var hengemt, og een Gang fandtes under en ca. 75 kg. tung Teltsten en ny, ubenyttet Harpunspids af Skifer. Under en anden Sten, ganske nær ved en Teltring, fandtes en Lok afskaaret Menneskehaar, stærkt befængt med Utøjsæg.

Lyer. Ved et Ly forstaas et af Sten begrænset lille Rum, ofte ikke større, end at det netop kan afgive Plads til et Menneske i liggende Stilling. Jeg mener, at disse Byggerester har tjent til Ly for en enkelt eller et Par Mænd under en Jagtudflugt, og de vilde saaledes godt kunne kaldes smaa Teltringe, men deres ringe Størrelse og mere midlertidige Karakter berettiger, at de udskilles under en særlig Betegnelse. Der gives dog Overgangsformer, der med lige Ret kunde kaldes Telte og Lyer; saadanne kan have Brikseplads, angiven ved en Stenkant. En eller to af Væggene kan være indtil 1 m. høje, opbyggede af Sten eller dannede af oprejste Klippestykker (Fig. 2). Man maa formode, at de høje Vægge i et saadant Ly eller i en saadan Teltring — hvad man nu vil — maa være rejst for at bøde paa den store Drivtræmangel, der hersker her; det har jo ofte været umuligt at skaffe tilstrækkeligt Træ til Teltets Rejsning over Grunden paa anden Maade end ved at lade de oprejste Vægge tjene som Underlag for meget korte Tagspær. Enkelte Lyer har det faste Fjæld eller en stor Sten som den ene Væg.

Ved eller i Lyerne har jeg enkelte Gange fundet henlagt mange hvide Kvartsstykker, og een Gang en Samling røde og hvide Smaasten. I Teltringe og paa Rævefælder har jeg ligeledes fundet henlagt øjne-

faldende hvide Sten. I Begyndelsen antog jeg Tilstedeværelsen af disse hvide Kvartsstykker for at være tilfældig eller for at være Minder om Børns Leg, men senere fandt jeg dem paa Steder, hvor det er absolut udelukket, at Børn har leget, og især i Jagtlyer. Et afsides liggende Ly var helt bygget af hvide Sten og Kvartsstykker. Tænker man sig et Ly dannet af en enlig Jæger, kan man ikke tro, at han har benyttet disse hvide Sten til Udsmykning af sit Leje. Snarere er det Overtro, der har bevirket Anbringelsen — enten det nu har været for at bringe god Jagt eller for at beskytte Lyets Beboer mod onde Aander. I Nærheden af Bopladser findes andre hvide Stensamlinger, der hidrører fra Børns Leg.

Fælder. Rævefælder (Fig. 3) er fundet i saa stort et Antal, at de absolut bør regnes med blandt Eskimoernes vigtigste Fangstredskaber. De findes paa Begravelsespladser og nær Køddepoter, men forresten kan man se dem overalt i Terrænet, enten højt tilfjælds eller paa lave Steder, baade langt inde i Landet og nær Kysten. Hare- og Bjørnefælder fandtes ikke.

Der kan ved Fældefangst kun være Tale om Vinterfangst, thi om Sommeren er Ræven ikke tilbøjelig til at gaa i Fælde, eftersom der paa denne Aarstid findes Føde nok for den i Form af Æg, Fugle og Lemminger (smaa Gnavere). Endvidere er Rævens Sommerskind ikke efterstræbelsesværdigt, da det baade er tyndhaaret, skørt og uskønt. Fælderne er altid anbragt saaledes, at de bekvemt kan røgtes fra en Vinterboplads, og følgelig vil Fundet af en Rævefælde betyde, at der i en nogenlunde rimelig Nærhed har overvintret Eskimoer.

Der er fundet Fælder, der paa det nøjeste faldt sammen med det dem omgivende Terræn, og der er fundet andre, der var saa fremtrædende, at de ganske dominerede Omgivelserne.

Som Regel er en Fælde bygget paa fast Fjæld eller paa en større Stenblok; hvis den er bygget paa løsere Materiale, er dette først omhyggeligt brolagt med flade Sten, saa at det fangne Dyr har været forhindret i at grave sig ud.

Fælden bestaar af to Langvægge og en Bagvæg, byggede af dertil egnede større Sten, og er dækket

af Sten, svære nok til, at Dyret ikke kan løfte dem af. I Bagvæggen er indstukket en spids Sten, der rækker 8—10 cm. ind i Fælden; paa denne har Madingen været anbragt og har ved en Senetraad staaet i Forbindelse med Faldstenen, der bestaar af en tynd Stenplade. Fortil er i Langsidernes Forlængelse anbragt en Sten paa hver Side (Laasestene). Naar Ræven snapper Madingen, og Faldstenen derved glider ned og dækker Indgangen, hindrer Laasestene den i at kunne skydes bort. Ved Bagvæggen kan en Dæksten nemt borttages, saa at Jægeren kan knuse det fangne Dyrs Hoved.

Fig. 3. Rævefælde. Stormbugts Østkyst.

I to Tilfælde fandt jeg Faldstene af anden Konstruktion end almindeligt; de var indrettet til at dreje sig om et af deres paa Jorden hvilende Hjørner.

Kødgravene maa nærmest betragtes som Eskimoernes Spisekamre. De er byggede af Sten, som Regel over Jorden; Stenene er opbyggede med Omhu eller dyngede sammen. Efter denne Forskellighed i Byggemaaden bør der skelnes mellem permanente og midlertidige Kødgrave.

Permanente Kødgrave er ikke Minder om tilfældigt Jagtbytte. Her staar man overfor Bygninger, ofte af anselig Størrelse og Styrke, beregnede paa at gemme større Kødbeholdninger i længere Tid eller paa, Tid efter anden, at optage Forraad til senere Brug. Der er anvendt baade megen Tid og meget Arbejde paa at gøre disse Kødgrave

stærke og holdbare, saaledes at de har kunnet hestaa fyldte, uden at det har været nødvendigt at holde Vagt ved dem. De findes paa Teltpladser og Vinterbosteder. I Nærheden findes ofte Rævefælder. Det var ikke ualmindeligt at se Træstykker o. l. af Værdi for Eskimoerne hengemt i disse Kødgrave.

I andre Egne af Østgrønland er der før fundet Kødgrave, der nu præsenterer sig som et firkantet Hul i Jorden. Saadanne er fundne af mig paa et enkelt Sted, og det saa her ud, som om de oprindeligt var byggede ovenpaa Jorden, men senere var blevne overgroede. Det samme er formentlig Til-

Fig. 4. Grav. Stormbugts Østkyst.

fældet i de sydligere og frodigere Egne af Østgrønland, og jeg betragter de af mig undersøgte Egnes gamle Karakter som værende Skyld i, at Kødgrave af omlatte Art kun i et Par Eksemplarer fandtes repræsenterede i Kap Bismarck Distriktet.

Midlertidige Kødgrave maa tænkes fremkomne paa den Maade, at Eskimoen først har anbragt det Jagtudhytte, han har ønsket at deponere, umiddelbart paa Jordoverfladen. Derefter har han omgærdet det med Sten ganske tæt ind til det, og saa har han dynget Sten op, indtil det har været dækket saa godt som Tid, Lokalitet o. s. v. har fordret eller tilladt. Kødgravene findes paa Bopladser samt paa tilfældige Steder af Kysten, hvor Fangst har fundet Sted.

Ildsteder bestaar oftest af en U-formet enkelt eller opbygget Stenrække. Ildstedets Areal angiver

til en vis Grad den til Ildstedet benyttede Grydes Størrelse, og Aabningen i Stenrækken viser os, hvor Vindhjørnet var, da Ildstedet benyttedes. Ildstederne findes i det fri paa Bopladserne.

Affaldssteder. I og omkring Byggerester findes der som Regel endel Affald — hovedsagelig Knogler, men dog ogsaa itubrudte Vaaben, Brugsgenstande o. l. Af Knogler er der indsamlet og hjembragt et stort Materiale, af hvilket man ser, at Eskimoerne har fanget og forlæret følgende Arter: Sædgaas, Rype, Graamaage, Hare, Hund, Ishjørn, Hvalros, Rømmesæl, Ringsæl, Rensdyr, Moskusokse, Nordhval, Narhval og Fisk. Endvidere er der fundet Knogler af Mennesker i enkelte Vinterhuse. Mærkelig nok kendes intet sikkert Fund af Ræveknogler. I en midlertidig Kødgrav er der een Gang fundet Lemmingknogler, men disses Tilstedeværelse var sikkert tilfældig.

Grave blev kun fundet i ringe Tal. De bestod oftest af velbyggede, stensatte Inderrum med mange eller svære Sten over. Almindeligst har Liget været sammenbøjet og indsvøbt i Skind. Gravene er nu delvis fyldte med Grus eller Smaasten. Længderetningen synes at have været ret vilkaarlig. Alle Gravene var opbyggede over Jorden (Fig. 4). De fandtes mest i Nærheden af Vinterboplads, saaledes beliggende, at Lugten fra Gravene med de fremherskende Vinde bar bort fra Bopladsen. Paa Begravelsespladserne fandtes opstillet Rævefælder, bestemte for de af Liglugten hidlokkede Ræve, saa man kan altsaa se, at Eskimoerne har benyttet enhver Chance for at skaffe sig Stof til Klæder. Gravgodset, der var medgivet den Døde, fandtes dels i og dels udenfor Graven eller mellem dennes Sten.

Een Gang fandtes en Grav, der efter alt at dømme aldrig havde været benyttet. Den var beliggende paa en temmelig afsides Fangstplads imellem nogle Jægerlyer, og Omstændighederne taler for, at Bygningen af denne Grav har en eller anden religiøs Betydning, idet den rimeligvis er dannet for en paa Jagten omkommen Eskimo, hvis Lig ikke er fundet eller af anden Grund ikke er stedt til Hvile.

Baadstøtter har været anvendt til at lægge Baadene op paa, naar de skulde tørres. Der er fundet baade Kajakstøtter og Konebaadstøtter. Almindeligst er Støtterne dannede af raat opstablede Sten, men enkelte Eksempler viser os dog, at der

er lagt stort Arbejde i Forfærdigelsen. Faste Klippeknolde er ofte taget med i Brug. Støtternes ringe Højde over Jorden — ca. 0.50 m. — viser os, at Hundene til dagligt har været bundne. Støtterne findes paa Bopladserne og har i Modsætning til Skik og Brug andre Steder været 3 i Sættet (Fig. 5), nemlig 1 Midter- og 2 Endestøtter. Dette har maaske været nødvendigt af Hensyn til det sikkert sparsomme Træmateriale til Stellets Forfærdigelse, der har staaet til Eskimoernes Raadighed. Forøvrigt synes det, som om Kajakkerne har haft en usædvanlig stor Længde, nemlig omkring 6 m. (og ca. 0.60 m. brede), medens Konebaadene har været nærlig 7 m. lange og ca. 1.25 m. brede.

Andre Byggerester. Forskellige Steder er der fundet Byggerester o. l., hvis Form har afvejet stærkt fra de almindeligt kendte eskimoiske Byggerester.

Der kan nævnes følgende:

»Stenbord« (Kap St. Jacques). Paa Toppen af en ca. 1 m. høj Gneisblok var der ved Hjælp af en understøttende mindre Sten oplagt en stor, flad Stenskive, der muligvis har været anvendt til at lægge Kød op paa.

Varder (Kap St. Jacques, Danmarks Havn, Hvalrossodden, Depotskæret, Kap Arendts Næs). En Varde kunde være dannet af enkelte, flade Sten, der ganske simpelt var stablede ovenpaa hinanden, eller af runde og flade Sten, der var stillede sammen i Pyramideform. En særlig Slags Varde bestod af en stor Stenblok, ovenpaa hvilken en spids, trekantet, mindre Sten var anbragt med Spidsen nedad, understøttet af nogle smaa Sten.

Buede Stensætninger (Thomas Thomsens Næs, Depotskæret). Saadanne bestod af en lav, enkelt eller dobbelt Mur, ca. 2 m. lang og ca. 0.50 m. høj, med Aabningen vendt mod den fremherskende Vindretning (N. V.) og maa nærmest betragtes som en Slags Ly. Under Snefygning vil nemlig Sneen samle sig i Læ af de opbyggede Sten, og der vil danne sig en snefri Plads imellem Stensættningens buede Arme. Paa saadanne Steder hyttede Eskimoerne sig, naar de om Foraaret var paa Jagtudflugter og maatte sove i det fri.

Depothus (Depotskæret). Paa Siden af en stor

Stenblok fandtes en opbygget, hvælvet, meget stærk Stenskal, under hvilken der dannedes et Rum, formodentlig til Opbevaring af Jagtudbytte. Lidt nærmere ved Kysten fandtes en eskimoisk Varde, der var Aarsag til, at jeg fandt Depothuset og de længere oppe paa Skæret liggende »Buede Stensætninger«. Man har sandsynligvis her et af Eskimoernes »Offentlige Køddepoter«, hvor Jægerne har deponeret den Fangst, de ikke har kunnet føre med sig straks, og hvor enhver Forbirejsende har kunnet forsyne sig. Denne Formodning støtter sig bl. a. til den Omstændighed, at den ved Kysten anbragte

Fig. 5. Kajakstøtter. Syttenkilomternæsset.

Varde ikke kunde være oprejst af en Mand, der selv ønskede at kende Stedet igen, thi baade den geografiske Position og de lokale Klippeforhold markerede netop dette Punkt fremfor andre i Egnen, men som ønskede at gøre andre opmærksomme paa Stedet. Varden, der bestod af en langagtig, spids Sten, stillet og understøttet med den spidse Ende nedad ovenpaa en stor Stenblok, var saa øjensynligt et Tegn eller en Meddelelse fra et Menneske til et andet.

Store Hvalkøddepoter (Syttenkilomternæsset). Disse maa henregnes til »Permanente Kødgrave«. De bestod af velbyggede, cirkulære eller ovale Stenmure, dannede af mange Sten til en Højde af 0.50—0.70 m. De har rimeligvis været dækkede med Is eller frossen Hvalhud. En Portaabning lukkedes af en svær, tung, flad Sten.

Forraadsrum eller Bolig (Kap Bismarck). Op mod en lodret Fjældmur var der stillet Skraastøtter af Sten (Fig. 6) med indbyrdes Mellemrum, saa at der fremkom Spærværket til en Slags Halvtag. Rummet har muligvis været dækket af Skind udenpaa Skraastøtterne.

Rudera af Bygninger. To Rudera af Stenbygninger med fælles Mellemvæg fandtes nær det foran omtalte Halvtag, ligesom dette med den lodrette Klippe som Bagvæg. De andre Vægge var dannede af mange Sten, af hvilke endel var nedfaldne. Døraabningerne var smalle, og der var

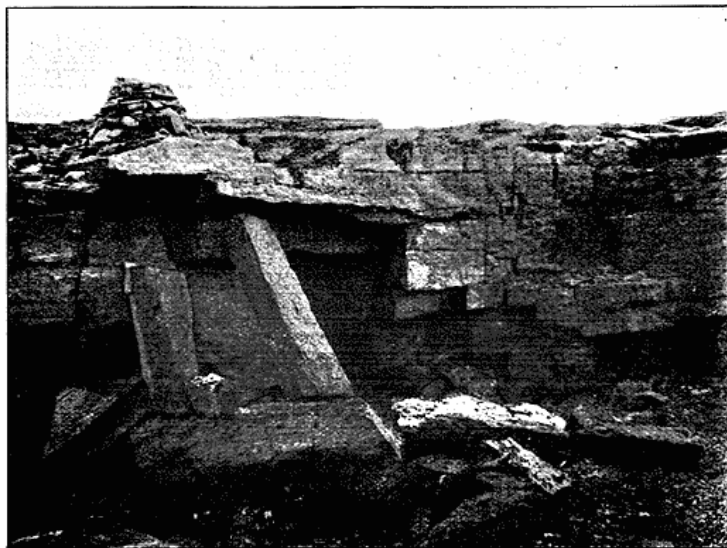

Fig. 6. Eskimoisk »Taarn« (øverst) og Forraadsrum eller Bolig. Kap Bismarck.

intet særligt Lukke. Maaske har man her Rester af Vinterhuse af særlig Art.

»Taarn«. Paa Kap Bismarcks højere liggende Del laa en eskimoisk Bygning (Fig. 6), der var af samme Form, som de af os byggede Varde, der brugtes ved den geografiske Opmaaling. Den var saa skuffende lig en af disse, at vore grønlandske Kammerater kaldte den »Eskimo Sten« i Modsætning til vore Varde, som de, efter vor Kartograf, kaldte »Koch Sten«. Blandt os Evropæere var Antagelsen ogsaa den, at Bygningen var massiv, og stor blev derfor min Forbavselse, da jeg ved nærmere Eftersyn fandt et hult, meget kunstfærdigt bygget, bikubeformet »Taarn«, ganske svagt hvælvet. Foroven saas et Hul, og ved Jorden var det muligt at

udtage nogle Sten til Portaabning, uden at »Taarnet« styrtede sammen. Til Trods for, at der selvfølgelig intet Bindemiddel var anvendt mellem Bygningens Sten, var den tynde Stenskal dog saa stærk, at jeg, der dengang vejede ca. 90 kg, kunde krybe op paa »Taarnet« og fire mig ned gennem Aabningen i Toppen til Bygningens Indre, uden at en eneste Sten bragtes ud af sit Leje. »Taarnet« var 1.25—1.15 m. højt og dets Diameter ved Bunden 1.70 m., ved Toppen 0.90 m. Paa Ekspeditionen fandt vi ikke ud af dette »Taarn«s sikre Brug, men det er lykkedes mig at konstatere Rigtigheden

af, at vi her har en Form for en eskimoisk Rævefælde. — Et Stykke Hvalharde befastedes med den ene Ende mellem Stenene i Toppen af Bygningen; paa Bardens anden Ende, midt i Tophullet, fastgjordes et Stykke lugtende Kød eller Spæk, og dette gjorde Tjeneste som Lokkemad. Naar nu en Ræv traadte ud paa Barden, bøjede denne sig under Dyrets Vægt, og dette styrtede ned i Fælden, medens Barden atter rettede sig op. I en saadan Fælde kunde der paa en Nat fanges flere Ræve, og det var, paa Grund af Bygningens hvælvede Form, umuligt for disse at undslippe.

Opbyggede Stenkredse (Sonja Havn). En halv Snes opbyggede Stenkredse, 2—3 m. i Diameter og 0.30—0.40 m. høje, med en lille Gang ud mod Havnen. Desværre blev der aldrig Lejlighed til nøjere Undersøgelse af disse

interessante Byggerester.

Haresnare (Danmarks Havn). En Haresnare, dannet af en lang Række Sten, i hvilken der med kortere Mellemrum var indsat opstabledes (nu nedfaldne) Sten. Mellem disse opstabledes Sten har der været udspændt en Rem med nedhængende Snarer (Løkker).

Børnelegetøj er fundet næsten overalt. Man ser, at Børnene aldeles nøje har kopieret Forældrenes Boliger og Kødgrave, men tillige findes andre Stensætninger, hvor Børnenes egen Opfindsomhed har paavirket Figurerne. Et Par Steder saa jeg saaledes smaa Stenringe, dannede af Rullesten og formentlig forestillende Kajakhuller, men ellers fandtes Legetøjet oftest dannet af flade Sten. En Kajak var da fremstillet saaledes, at der først var udlagt

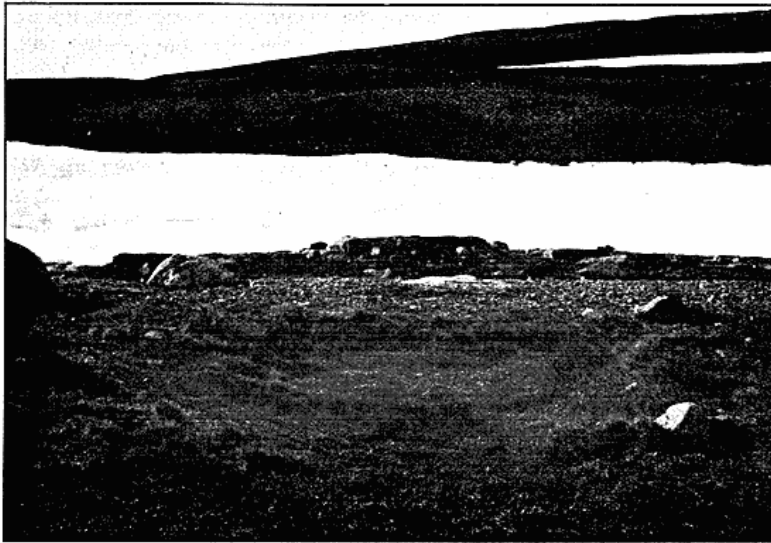

Fig. 7. Ældgammel Hustomt fra 1ste Beboelsesperiode. Snenæs.

en Stenrække omtrent af Form som en Kajakkøl, og midt paa denne var der dannet et lille »Øje«, der forestillede Kajakhullet; men dette kom jo derved til at staa paa den forkerte Led — en Fejl, som vi ofte vil kunne finde Sidestykker til i vore egne Børns første Tegneforsøg. Enkelte Steder fandtes Figurer, fremstillende et lodret Snit igennem Kajak og Kajakroer; Mandens Ansigt kunde da være fremstillet af en hvidgul eller anderledes fremtrædende Sten. Nær Legetøj, der var dannet af flade Sten, fandtes der oftest en større Rullesten, der antagelig har været benyttet som Stol.

Ialt er der af »Danmark-Ekspeditionen« fundet (og tildels nøjagtigt undersøgt) 62 Vinterhuse, over 272 Teltringe, over 63 Lyr, over 81 Fælder, over 253 Kødgrave, over 33 Ildsteder, 12 Grave, 13 Sæt Baadstøtter og over 72 andre Byggerester efter Eskimoerne, eller, paa 56 Fundpladser er der fundet over 861 Ruiner. Den nøjere Undersøgelse af alle disse Byggerester giver selvfølgelig et mægtigt Materiale til Bearbejdelse, og ved Behandlingen af Stoffet faar man et sikrere Syn paa forskellige Ting, vedrørende Grønlands fortidige Eski-

mobebyggelse, end det har været muligt at faa gennem den hidtil anvendte Forskningsmetode, der kun muliggjorde Opmaaling for enkelte Ruiners Vedkommende, og som iøvrigt kun tillod en ret flygtig Beskrivelse af Bopladserne. Min Metode kræver imidlertid, at mindst een Mand af Ekspeditionen udelukkende beskæftiger sig med Etnografi, og han maa endda ofte have Hjælp af 2—3 Mand til Transport, Udgravning o. l., og indtil Dato har »Danmark-Ekspeditionen« været den eneste Ekspedition, der kunde møde frem med et saa talrigt Personal, at nævnte Fordring kan siges at have været nogenlunde opfyldt.

Resultater af Bearbejdelsen.

Ved Betragtning af de Byggerester, der er tilbage af den mest stationære Bebyggelse, nemlig Vinterhusene, kom jeg hurtigt til den Erkendelse, at N. Ø. Grønland har været Genstand for 3 Beboelsesperioder, idet Vinterhusene forefandt i 3 bestemt afgrænsede Forfaldstilstande. Huse i Overgangsstadier mellem disse Perioder fandtes ikke.

Der var ældgamle Huse, af hvilke der nu kun saas en svag Forhøjning af Jorden, hvor man maatte grave efter, for virkelig at konstatere Til-

Fig. 8. Vinterhus fra 2den Beboelsesperiode. Renskæret.

stede værelsen af en Hustomt (Fig. 7), ja, hvis Vegetationen her i disse Egne havde været blot nogenlunde frodig, vilde vi aldrig have opdaget disse gamle Tomter; men som Forholdene nu var, traadte de kendeligt frem i det nøgne Terræn.

De næste Aargange Vinterhuse syntes at være flere Aarhundreder yngre, end de foran nævnte, og staar endnu med kun halvt nedfaldne Mure og nedfaldet Tag (Fig. 8). Endelig de alleryngste Huse, der var saa lidt forfaldne, at man ved forholdsvis ringe Arbejde kunde have sat dem i beboelig Stand.

Med Teltringene og de øvrige Byggerester forholdt det sig imidlertid ikke saa ganske let at konstatere Aldersforskellen, men dette var dog flere Steder muligt, f. Eks. hvor der paa samme Lokalitet, Side om Side, fandtes ældre og yngre Teltringe. Her var de ældste saa nedsunkne i Jorden, tilføgne med Græs eller overvoksede af Vegetation, at de yngre havde deres Gulvplads en halv Snes cm. eller saa højere over Havoverfladen end de ældre, skønt Teltpladsen var ganske jævn og horisontal.

Andre Tegn paa en ældre Bebyggelse fandtes i den Omstændighed, at jeg flere Steder indenfor den nuværende Kystlinie fandt gamle Strandlinier, ovenfor hvilke ældgamle Vinterhuse og Teltringe, samt Kødgrave laa spredt. Saadanne gamle Strandlinier er fundne indtil en halv Kilometer fra Kysten, og til en Højde af 23 m. over Havoverfladen, og der har altid ligget en anden Bebyggelse ved den nuværende Kystlinje paa disse Steder.

Med Hensyn til selve Beboelsesperioderne tør jeg fastslaa, at de skyldes kun to Folkestrømme, der med lang Tids Mellemrum har bevæget sig langs Grønlands Østkyst, idet der nemlig ikke er saa stor Aldersforskel imellem de 2 yngste Perioders Vinterhuse, at der for hver af disses Beboere kan være Tale om en ny, selvstændig Indvandring. Snarere hører de yngste og de næstyngste Eskimoer til samme store Indvandring, men Stammen har behøet Kap Bismarck Distriktet varigt 2 Gange, med maaske et Par Hundrede Aars Mellemrum.

Forøvrigt eksisterede der fra yngste Periode kun 4 Vinterhuse, og disses Beboere repræsenterede sandsynligvis de sidst levende af Nordøstgrønlands Eskimoer. Nogle af disse er uddøde i Vinterhusene, hvilket vi fandt Bevis for ved Fundet af deres Knogler indendørs. Sammen med de menneskelige Knogler fandtes Hundeknogler, hvilket lader formode, at Hungeren har tvunget Beboerne til at spise deres Trækdyr, hvorved deres Mobilitet er

bleven saa ringe, at de om Foraaret, selv om de har overlevet Hungervinteren, ikke har kunnet drive den nødvendige Eksistensjagt i disse vildtfattige Egne. Tiden for de yngste Eskimoers Nærværelse ved Dove Bugt anslog Mylius-Erichsen til at være omkring Aaret 1855, og trods det, at en saadan Antagelse maa hvile paa et i høj Grad løseligt Skøn, vil jeg dog her tilføje, at jeg med Hensyn til den omtrentlige Tidsangivelse har samme Mening som Mylius-Erichsen og — endda yderligere — ikke skulde være tilbøjelig til at antage, at de yngste Vinterhuse paa Snenæs og ved Rypefjældet har været beboede, da Kaptajn Koldeweys Slædeparti i 1870 gæstede Stormbugt.

Fra de næstyngste Eskimoer fandtes 20 Vinterhuse ved Dove Bugt, og det er Beboerne af disse, der maa betragtes som dem, der har foretaget den egentlige 2den Indvandring. Hvornaar denne har fundet Sted, er umuligt at sige, men enkelte Observationer gør det maaske muligt at fastslaa en omtrentlig Tid, da Indvandringen var foregaaet.

Baade de paa disse Bopladser spredte Hvalknogler (der viser os, at Eskimoerne har fortæret saadanne store Sødyr) og Tilstedeværelsen af saavel Konebaads- som Kajakstøtter (der siger, at de næstyngste Eskimoer har ejet de til Støtterne svarende Fartøjer) fortæller os tydeligt om Eskimoernes Hvalfangst. At denne ikke har været ganske ringe, kan ses af, at Eskimoerne har forstaaet at bearbejde Barderne, hvilket er bevist gennem vore Fund; og saadant lærer et Folk ikke ved kun nu og da at fange en Hval eller finde et dødt, drivende Legeme. Disse Ting, forarbejdede af Barder (Buer, Pile, Garn med Knobe paa), fortæller os snarere, at der er dreven systematisk Hvalfangst her. Gennemgaar man derpaa Hvalfangstens Historie, finder man, at der næppe kan være Tale om mere end een Tid i de sidste Aarhundreder, der har set Hvaler ved Kysten saa nordligt som paa 77-Graden, — og denne Tid ligger omkring 1700-Tallet, da de mange Efterstræbelser bevirkede, at Hvalerne for at undfly Fjenderne søgte indenfor Pakisen. Det ligger nær at antage, at denne Tid falder sammen med den bedste Tid for Eskimoernes Hvalfangst.

De ældste — ældgamle — Vinterhuse var ved Dove Bugt 32 i Tal. Eskimoerne fra disse Huse repræsenterer 1ste Indvandring, Nordøstgrønlands første og ældste Beboere. Den Tid, da disse Kysters første Gang betraadtes af den eskimoiske Jægers Fod, anser jeg imidlertid for at være saa fjærn, og

vor Viden om dens Isforhold og vort Kendskab til dens Havpattedyrs Udbredelse og Liv saa ringe, at man ikke gennem vort sparsomme Materiale tør forsøge at bestemme den. Kun turde det være paa sin Plads her at henvise til »Hauks Bog«, der omtaler, at der i Aaret 1266 fandtes Drivtømmer, kommende fra disse Egne, med Kiler af Tand eller Ben og med Hugmærker efter Tværøkser. Muligheden for, at disse Strækninger omkring Kap Bismarck var beboede det nævnte Aar, er følgelig tilstede — og jeg anser den for ret sandsynlig. Desværre har jeg af Stensager kun fundet 1 Stykke, en Skraber, der utvivlsomt kan siges at have saa høj en Alder, som ovenfor antydet om de ældste Vinterhuse, men jeg tror, at dette skyldes, at der endnu ikke er et passende Antal af disse gamle Huse undersøgt; Ekspeditioner er altid tilbøjelige til først at undersøge de Findesteder, der lover det største Udbytte, og dette bliver i de fleste Tilfælde de yngste og bedst bevarede Huse. Forøvrigt var det tildels den begrænsede Tid, der forhindrede mine planlagte Undersøgelser af nogle af de ældste Huse.

Individantallet indenfor hver Indvandring kan, som man vil se af Antallet af Vinterhuse, kun have været ringe, men dette er ikke andet, end man ved Kendskab til disse Steders Naturforhold let vil kunne forstaa, i hvert Fald for de yngste og næst-yngste Eskimoers Vedkommende, idet man forudsætter, at Naturforholdene ikke har forandret sig synderligt i de sidste Par Hundrede Aar. Man skal nemlig lede længe efter at finde et Sted, hvor Eksistensbetingelserne falder saa haarde ud som i Nordøstgrønland; Naturen heroppe er ikke saa gavmild, at den har kunnet ernære ret mange Mennesker gennem et længere Tidsrum.

Naar nu de af os besøgte Egne omkring Kap Bismarck har været Skuepladsen for 3 forskellige Indvandring, af hvilke de 2 maa betragtes som selvstændige Folkevandringer med Aarhundreders Mellemrum, ligger det nær at undersøge, om disse 2 Folkestrømme har fulgt samme eller hinanden modsatte Veje langs Grønlands Østkyst.

Der foreligger, til Bedømmelse heraf, et ganske godt Materiale i de ved Byggeresterne fundne Dyreknogler, der alle blev samlede sammen og hjembragt til Danmark, hvor de saa videnskabeligt bestemtes. Man ser af disse, at de ældste Eskimoers Landjagt i stor Stil har været baseret paa Fangst af Moskusokser, hvorimod de yngre Eskimoer kun

nu og da har dræbt en Moskusokse, medens der for dem især har været Sødyr og Rensdyr.

Da man jo nu kender Eskimoernes Vandring efter Moskusokse- og Rensdyrflokkene, har man her et Fingerpeg i Retning af Eskimoernes Indvandringsveje. Moskusoksen maa nemlig være indvandret til Østgrønland Nord om Landet fra Landene i det amerikanske Polar-Øhav, eftersom der aldrig er set Moskusokser paa Grønlands Nordvestkyst søndenfor Kap Alexander. Følgelig tør man for de ældste Eskimoer formode en nordlig Indvandringsvej.

Rensdyrene findes nu ikke mere omkring Kap Bismarck, men at de før i Tiden har levet der i større Tal, ser vi af den utrolige Mængde afkastede Rentakker, der findes spredt overalt paa Jorden; det samme er Tilfældet længere mod Syd, samt saa langt mod Nord som til ca. 78° Bredder. Nord for Jøkelbugten mindes ingen af vore Rejsende at have set Rentakker liggende afkastede, og hverken Mylius-Erichsen eller hans Rejsfæller omtaler Fund af saadanne, skønt Brønlunds Dagbog ellers fortæller os ret detaillert saavel om de i de nordlige Egne sete Dyr som om de trufne Dyrespor. I Betragtning af den Mængde Rentakker, der findes spredt Syd for ca. 78°, maa Mangelen af disse Nord for denne Breddegrad være ensbetydende med, at Rensdyret ikke i Almindelighed er naaet saa højt mod Nord langs Østkysten. Rensdyret maa derfor antages at være vandret langs Grønlands Vestkyst, hvor det endnu findes, Syd paa rundt om Landets Sydspids og videre Nord paa langs Østkysten indtil ca. 78° Bredder. Forudsætter man, at de yngre Eskimoer har fulgt dette Dyrs Vandring, har man altsaa herigennem Muligheden for en sydlig Indvandringsvej for 2den Folkestrøm.

Der er andre Jagttagelser, der støtter disse to Formodninger.

De Vinterhuse, der fandtes mellem 80° og 81° var fra ældste Periode, og man maa formode, at hvis der havde eksisteret yngre og som Følge deraf mere kendelige Huse saa nordligt, vilde disse ikke have undgaaet vore Rejsendes Opmærksomhed. Man maa deraf slutte, at Vinterhuse fra 2den Indvandrings Tid ikke findes saa nordligt, men kun fra de af os fundne paa ca. 77° og videre sydover, hvilket ogsaa viser hen til den sydlige Vej for de yngre Eskimoer.

Overfor de ældste Eskimoer kan man imidlertid endnu ikke bruge en lignende Bevismaade og

sige, at disses Huse kun er fundet fra ca. 77° og nordover, thi det er muligt, at Vegetationen i de sydligere Egne har skjult de ældste Huse for Forskerne; men findes der ingen saa gamle Huse sydligere end Dove Bugt, saa har man med ca. 77° Brede Grænsen for den 1ste Indvandrigs Fremtrængen mod Syd samtidig med, at den nordlige Vej yderligere fastslaaes for de ældstes Vedkommende.

Fra den ældgamle Beboelse er der ikke fundet Grave; kun de yngre Eskimoer har benyttet stensatte Begravelsessteder, — en Skik, der kendes fra Kap York, sydpaa langs Grønlands Vestkyst, rundt Kap Farvel og op langs Østkysten til ca. 77° Brede; altsaa ganske den af mig antagne Vej for 2den Indvandring.

For denne taler sluttelig Fundet af Konebaads- og Kajakstøtterne, idet disse viser hen til en subarktisk Kultur, som man ikke kan forvente fremstaaet i saadanne Egne hos et nordfra kommende Slædefolk; tværtimod kunde man bedre antage, at et sydfra kommende Folk her vilde overgaa fra en subarktisk, til en arktisk Kulturgren. Alene Betragtningen af de herskende Naturforhold siger os nemlig, at de fortidige Beboere maa have besiddet en udviklet Slædekultur. De prægtige Baadstøtter viser os jo ikke desto mindre noget andet, og man tør efter den Omhu, der er anvendt paa Støtternes Bygning, slutte, at Kajakker og Konebaade, skønt Isen ligger fast i ca. 9 af Aarets Maaneder, har været værdifulde Fartøjer for Eskimoerne og af en Udvikling, der var nøje tilsvarende Baadstøtternes Fortrinlighed. Saavel Konebaadene som den usædvanlig lange Kajak skyldes utvivlsomt nær subarktisk Kulturpaavirkning.

Gennem mit personlige Kendskab til Kap Bismarck Distriktet, baade ved Islæg og ved aabent Vand, forstaar jeg godt, at man her baade har kunnet træffet dygtige Konebaadsstyrere og drevne Slædekuske. De sidste fremstaar i Egne, hvor Islæget er saa langvarigt som her, og med Hensyn til Konebaadsfarten skal jeg nævne, at denne Egns Farvande enten er aabne, hvorved ringe Kuling sætter megen Skvalp, eller smalle og opfyldte af svær, drivende Is; begge disse Forhold kræver stor Færdighed af Baadstyreren. De ikke gunstige Livsbelingelser, som Landet og Havet har budt, har tvunget Eskimoerne til at udnytte enhver Jagtchance, og derved er deres Dygtighed i Behandlingen af Færdselsmidlerne vokset frem.

Man kan efter vore Fund danne sig en Mening om det Liv, Eskimoerne her har ført hele Aaret rundt, idet vi kender hvilke Vaaben og Redskaber, de har været i Besiddelse af, og som Følge deraf hvilke Fangstmaader de har anvendt. For de yngre Eskimoers Vedkommende har Hvalfangsten været en — om end sjælden — Adspredelse for Rensdyrjægeren, der paa de smalle Kyststrækninger iøvrigt let kunde passe baade Hvalros og Sæl op samtidig med, at han dyrkede Landjagten. Bjørnejagten har været mulig hele Aaret rundt, maaske netop med Undtagelse af de 2 mørkeste Maaneder. I Vintertiden er der drevne Aandehulsfangst, og om Foraaret maatte Sælerne undgælde, naar de laa og soled sig paa Isen.

Om de ældste Eskimoer ved vi bl. a., at deres Vinterhuse fandtes ved Rypefjædet, og at de om Sommeren opholdt sig inde i Landet ved Sælsøen, hvor de drev Moskusoksejagt i stor Stil og fyldte mægtige Depoter med Moskusoksekød. Dette nedpakkedes omhyggeligt og laa lagvis i Kødgravene med flade Sten mellem Lagene. Naar Sommeren var tilende, forblev man boende nær ved Forraadene, og først naar disse var næsten opbrugte, toges de virkelige Vinterhuse ved Kysten i Brug. I Aarets mørke Tid benyttedes Maaneskinnet til Sælfangst ved Aandehuller og til Bjørnejagt, og de Unge røgtede Rævefælderne. Saasart Lyset kom tilbage, midt i Februar, kunde Hundeslæderne tages i Brug, og Virkekredsen blev da betydelig større for Fangeren. Efterhaanden, som der kom lidt mere Varme i Luften i April og Maj og Sælerne begyndte at krybe op paa Isen, er man flyttet ud af Vinterhusene, der nu er blevne ubehagelige paa Grund af Tagdryp og anden Fugtighed. Efter Udflytningen har man staaet i Telt paa Foraarsbopladsen, der ikke befandt sig i nogen større Afstand fra Vinterboligerne. Fra Foraarsbopladsen er der drevne Jagt paa Bjørne og Moskusokser samt paa Sæler, som man har maattet krybe til paa Isen. Drengene og de Gamle har af og til kunnet komme med en Fugl eller en Hare til Gryden, og senere paa Aaret har man kunnet samle Æg. Hvalrossen er næppe kommen forinden man er flyttet til Sælsøen for at drive Moskusoksefangst, men muligvis er nogle Hvalrosjægere blevne tilbage ved Kysten, og de har da fordrevet Tiden indtil Hvalrossernes Komme med Laksefangst, nu lige ved Elvspringstid.

Denne Tid er den herligste i Grønland, og man

danner sig et lille Begreb om den ved at læse følgende Dagbogsoptegnelser fra min egen Rejse.

»5te Juli 1908. . . . Det er ikke saa lidt koldt om Natten; der er Is paa Vandpytterne om Morgen. Om Dagen er det saa varmt, at Myggene begynder at blive generende, Humlebieerne og mange andre Insekter bliver ogsaa hyppigere. Blaabærrerne staar i Blomst. Den grønlandske Lyng med de liliekonvallignende Blomster, Valmuerne, den røde og den gule Troidurt og en Mængde andre dejlige arktiske Blomster staar nu i fuldeste Flor. Sne-spurvvene har Unger, og Kjøvernes 1 à 2 Æg finder man overalt. Paa Isen ligger enkelte Sæler opkrøbne, men de er sky og vanskelige at komme til, hvilket altid giver spændende Jagt. Ræv og Hare smutter rask forbi een, hvor man færdes i Terrænet. Rypen er begyndt at forandre Farve, og og Smaavaderne gør sig al tænkelig Umag for at aflede Opmærksomheden fra deres Reder. De smaa Bække er aftagne i Styrke, thi Sneklatterne, der nærrede dem, er stærkt formindskede. Derimod er de mindre Elve tiltaget i forbavsende Grad. I det store Elvleje gnaver Elvvandet sig under Snedækket fra Sælsøen ned mod Dove Bugt, og om faa Dage vil Elven formentlig bryde igennem. For Øjeblikket har Sælsøen selv Tilløb fra Elvlejet; det er Smelttevandet fra Skrænterne, der løber den Vej . . . 7. Juli. . . . Lakseelven er begyndt at springe, og Sælsøen har altsaa Forbindelse med Havet. Fortrinlige Laks, Hanner og gydefærdige Hunner, vandrer nu fra det salte Vand op i Søen. Nu er det Tid for Laksefiskerne. Paa Havbugtens Is, udfor Elvmundingen, har Sælerne samlet sig i

stort Antal; — de Fyre er nok kloge Laksefiskere. For faa Dage siden var der ingen Sæler paa dette Sted, men nu ligger der mange og soler sig langs Revnerne i Isen. Det maa i sin Tid have været af Betydning for Eskimoerne, at Laksene saaledes trækker Mængder af Sæler sammen udfor de store Elvmundinger. . . . 8. Juli. . . . Smeltningen af Sælsøens Is og af Sneen paa Skrænterne foregaar saa hurtigt, at Vandstanden i Søen, til Trods for at Elven løber stærkt, er steget i sidste Døgn. Luften er ved Middagstid 8° C. i Skyggen og 14° C. i Solen. Snemurene i Elvlejet styrter med tordnende Brag ned i Elven, der har undermineret dem, og de føres med af den sydende Strøm. Lyngen er dejlig varm at ligge i . . . .«

Ja, saaledes er her paa Aarets gode Tid, og Livet har under disse Forhold næppe været haardt for Eskimoerne; men naar Skyggerne igen blev lange, og Solen tilsidst svandt bort, da herskede Nordenvinden, og den var, som Mylius-Erichsen engang skrev i sin Dagbog, en streng Hersker — og ubønhørlig. Den har tilsidst faaet Overtaget over Nordøstgrønlands Nomade, der utvivlsomt var Jordens primitiveste Barn.

Tilsidst skal bemærkes, at der endnu i Grønland findes saa store etnografiske Opgaver at løse, at Ekspeditioner alene af den Grund vilde være berettigede, og det er at haabe, at Kysterne med Tiden undersøges nøje og systematisk — helst af samme Mand hele Vejen rundt. Opgaven er mægtig, men ingenlunde umulig, og dens Udførelse vil, for en forholdsvis ringe aarlig Pengesum, kunne bringe uanede Resultater.

Tripolitanien.

(Tripolis.)

Af

Professor Ole Olufsen.

I Anledning af Krigen imellem Tyrkiet og Italien er Tripolis eller Tripolitanien bleven aktuel. I geografiske Kreser har det alt længe været det, men det har haft sine Vanskeligheder at rejse i

dette Land, der er meget lidt kendt ud over nogle faste Ruter, som Karavanerne fra Arilds Tid har fulgt, idet Ørkener og vandløse Egne i det hele i Forbindelse med en udpræget islamitisk Fanatisme